

KİTAP İNCELEMESİ

SANATSAL UYARANLARLA DİL ÖĞRETİMİ

Tudem Yayıncılık, Ankara. 168 s.

ISBN: 978-605-2031-04-9

Yazar: Prof. Dr. Sedat SEVER

Emre Bayrakdar, Ankara Üniversitesi TÖMER, Türkçe Birimi, ebayrakdar@ankara.edu.tr ORCID: 0000-0002-2849-1767

Çocuk edebiyatı ve okuma kültürü edinimi konularında nitelikli çalışmalara imza atan Prof. Dr. Sedat Sever'in Tudem Yayınlarından Kasım 2018'de yayımlanan "Sanatsal Uyarılarla Dil Öğretimi" kitabı, bebeklik döneminden başlayarak çocuk ve gençlerin duygu ve düşünce gelişimine katkı sağlayacak birçok uyarıyı işlevleriyle birlikte ele almaktadır. 168 sayfa olan kitap, 8 bölümden oluşmaktadır. Kitabın sonunda ailelerin ve ilgililerin çocukları nitelikli kitaplarla buluşturma çabalarına önemli bir katkı sağlayacak değerlendirme ölçeği yer almaktadır.

Kitabın birinci bölümü, "*Çocuğun Gelişim Sürecinde, Etkileşim ve Oyun Aracı Olarak Kitap-Edebiyat*" başlığını taşımaktadır. Bu bölümde, çocuk ve çocuğun gelişimsel özellikleri ile birlikte dil gelişimi açıklanmaktadır. Bu açıklamalar ünlü bilim adamlarının (Erikson, Piaget, Chomsky, Vygotsky) kuramlarıyla bağlantı kurularak yapılmaktadır. Ayrıca oyunun, çocuğun bilişsel, duyuşsal ve dil gelişimine olan olumlu etkileri açıklanmaktadır. Özdoğan'a (2014, s. 192-193) göre, "Yüz yıldır 'oyun' çocuğu tanımak, anlamak ve tedavi etmek için kullanılmaktadır. Oyunda çocuk hem başrolde hem de yapımcıdır." Özdoğan'ın bu düşünceleri, Sever'in oyun için yaptığı açıklamalar ile paralellik göstermektedir. Oyun anında sonsuz özgürlük yaşayan çocuk, yaratıcılığının son sınırlarındadır ve problemlere kendince çözümler üretmektedir. Bu aşamada çocuğun algılama evrenine sokulan uyarılar sürecin olumlu bir şekilde ilerlemesine katkı sağlamaktadır. Bu düşüncelerden hareketle Sever tarafından, kitabın bu bölümünde, çocuğun gelişiminde önemli uyarı olma özelliği taşıyan resimli kitaplar, tekerlemeler, bilmeceler, sözcüksüz resimli kitaplar detaylı bir şekilde önemli örnekleri ile tanıtılmaktadır.

Kitabın ikinci bölümü, "*Türkçe Öğretiminde, Sanatsal Bir Uyarı Olarak Karikatürün Kullanılması*" konusunu ele almaktadır. Karikatürün anlama ve anlatma becerilerinin gelişimine uygun ve doğal eğitim ortamları yarattığı açıklanmaktadır. Sanatsal açıdan karikatürün tanımı yapılarak, Türkçe öğretiminde neden kullanılması gerektiği sorusu yanıtlanmaya çalışılmıştır. Karikatürün Türkçe dersinin amaçlarının kazandırılmasında sağlayacağı yararlar, nitelikli örnekler ışığında sıralanmaktadır. Göçer ve Akgül'e (2018, s. 87) göre, dil eğitiminin çok uyarı ortamlarda gerçekleştirilmesi öğrenme ve öğretme sürecine büyük katkılar sağlar. Böyle ortamlarda materyal kullanımının belirleyici bir etkisi vardır. Dil eğitime katkı sağlayacak materyaller arasında karikatürün önemli bir işlevi olduğu düşünülmektedir.

Kitabın üçüncü bölümü, "*Dil ve Edebiyat Öğretiminde Kısa Film ve Karikatür*" başlığını taşımaktadır. Sever, bu bölümde kısa filmi tanımlayarak, dil ve edebiyat öğretiminde nasıl kullanılacağını, dil ve edebiyat öğretiminin program amaçlarına ulaşmadaki önemli rolünü örneklerle açıklamaktadır. "Duyarlı düşünmenin, duygu algılarının geliştirilmesi; demokratik sınıf ortamlarının oluşturulması, öğrencilerin okuduğunu anlama ve yazılı anlatım becerilerinin geliştirilmesi için kısa filmler dil ve edebiyat ortamlarında kullanılabilir önemli araçlardır." (Ağrelim Turhan, 2016, s. 29). Yazar, bu tür araçları yazınsal bir tür olan öyküye benzetip

ikisinde de “biçem tutumluluğu” gerekliliğini belirterek açıklamalar yapmaktadır. Sanatsal bir diğer uyarıcı olarak karikatürün dil ve edebiyat öğretimindeki sağladığı olanakları bu bölümde detaylandırmaktadır. Sever (2018, s. 88), “Edebiyat, kısa film, karikatür gibi sanatsal yaratıların iletişim açısından en başat özelliği, iletilerinin okuyanın, izleyenin belleğinde yeniden yaratılarak anlamlandırılmasıdır.” diyerek bu uyarıcıları, eğitim-öğretim sürecinde kişiyi etkin hâle getirmesi açısından önemsemektedir.

Kitabın dördüncü bölümünde, “Eğitimde ve Bilimde Türkçe Eğitimi” konusu açıklanmaktadır. Türkçenin eğitim ve bilim dili olarak Ulusal Kurtuluş Savaşı’nın kazanılmasından bu yana geçirdiği tarihsel gelişimi özetlenmektedir. Ulu Önderimiz Atatürk’ün bu amaçla yaptığı devrimler ele alınmaktadır. Bu belirlemelerden sonra çocuğun yaşam dönemlerindeki temel eğitim gereksinimlerinin hedefe uygun olarak karşılanması amacıyla; okul öncesi dönem ve evreleri, ilköğretim dönemi ve evreleri uygulama ve kitap örnekleriyle detaylı bir şekilde açıklanmaktadır. Bölüm; okul öncesi, sınıf ve Türkçe öğretmenlerinin, eğitim ortamının, öğretimde kullanılacak araçların, öğretim yönteminin niteliği ve bilim eğitiminde Türkçenin yeri hakkındaki, çeşitli saptamalar ve önerilerle sonlanmaktadır.

Kitabın beşinci bölümünde, “Okuma Kültürü Edinme Sürecinde Türkçe Öğretiminin Sorumluluğu” üzerine düşünülmektedir. Yazar, Türkçe Öğretiminde çok uyarıcı eğitim ortamları oluşturulması gerektiğini savunmaktadır. Demirel de, “Çok uyarıcı eğitim ortamlarını, öğrenmenin kalıcı izli olmasını sağlama açısından çok önemli görmektedir. Bir öğretme etkinliği ne kadar çok duyuya seslenirse, güdülenme düzeyleri de o kadar çok artmakta, öğrenme olayı da o kadar iyi ve kalıcı izli, unutmaya da o kadar geç olmaktadır.” (Demirel, 1999, s. 47-73). Sever, bu yaklaşımla ilgi ve gereksinimleri farklı olan öğrencilerin istekle öğrenme-öğretme etkinliklerine katılabileceğini belirtmektedir. Ayrıca “Türkçe öğretiminde öğretmen, öğrencilerin anlama, anlatma becerilerini ve gizilgüçlerini sergileyebilecekleri ortamları hazırlamalı; yapan değil yaptırıcı, bulan değil bulduran olmalıdır.” (Sever, 2018, s. 143) görüşü ile Türkçe öğretiminde sorumluluğu olan öğretmenlerin misyonunu açıkça betimlemektedir.

Karakütük’e (2001) göre, “Bir toplumda demokrasinin iyi işlenmesinde üç önemli kurum belirleyici olur. Bunlar; devlet (çalışılan işyeri), okul ve ailedir. Demokrasinin bir yaşam biçimi olarak toplumda yerleşebilmesi için bu üç kurumda egemen olan değerlerin birbirini desteklemesi gerekir. Bunun için okulun demokratik değerlerle yönetilmesi, demokratik bir okul ve sınıf ortamının hazırlanması ve okulda demokratik bir eğitimin sunulması önemlidir.” (Akt. Şişman, Güleş ve Dönmez, 2010, s. 170). Okullarda demokratik bir kültür bilinci oluşturmada dil ve edebiyat derslerine önemli görevler düşmektedir. Bu düşünceden hareketle yazar, kitabın altıncı bölümünde, dil ve edebiyat öğretiminin demokratik bir kültür bilinci oluşturmadaki gerekliliği üzerine değerlendirmelerini yansıtmaktadır. Demokratik kültür bilinci ediniminde, dil ve edebiyat öğretiminin önemi, ünlü yerli ve yabancı yazar ve ozanların eserlerinden örneklerle açıklanmaktadır.

Kitabın yedinci bölümü, son bölümde yer alan ölçeği kısaca açıklar niteliktedir. Çocuklara seslenen kitapların sahip olması gereken temel niteliklerin belirlenmesinin öneminden bahsedilmektedir. Bu ölçek, ailelerin ve ilgililerin çocukları nitelikli kitaplarla buluşturma çabalarına katkı sağlaması bakımından değerlidir. Sedat Sever (2018, s. 154), “Kılavuz; adından da anlaşılacağı üzere, tasarım, resim, konu, kurgu, izlek, karakter ve kahraman, dil ve anlatım, ileti, eğitsel ilkeler gibi kitapların niteliğini belirleyen öğeleri ve onların ilgili özelliklerini betimlemektedir.” diyerek ölçeğin içeriğini açıklamaktadır.

Kitabın son bölümünde, “Çocuklara Seslenen Yazınsal ya da Öğretici Kitapları Değerlendirme Ölçeği” yer almaktadır. Bu ölçek; “Tasarım ve Görsel Metin Değerlendirme Ölçeği” ve “İçerikle İlgili Değerlendirme Ölçeği” olmak üzere iki ana bölüme ayrılmıştır. “İçerikle İlgili Değerlendirme Ölçeği” de kendi içerisinde; “Konu ve Kurgu”, “İzlek” (Tema), “Karakter ve Kahraman”, “Dil ve Anlatım”, “İleti”, “Eğitsel İlkeler” alt kategorilerinden meydana gelmektedir. Ölçek, kategorilerin altında yer alan ölçütlerin 5’li Likert tipinde puanlama yapılmasına olanak sağlayacak bir şekilde desenlenmiştir. (5 “Çok İyi”, 4 “Yeterli”, 3 “Kısmen Yeterli”, 2 “Yetersiz”, 1 “Çok Yetersiz”).

Sonuç olarak, Prof. Dr. Sedat Sever'in "Sanatsal Uyarınlarla Dil Öğretimi" adlı kitabı çocuğun gelişim sürecinde anne ve babalara, öğretmenlere, alan uzmanlarına ve tüm ilgililere bir rehber olma niteliği taşımaktadır. Kuramsal bilgilerin yanı sıra çocuğun gelişim dönemlerini dikkate alarak hazırlanmış sanatsal yapıtlardan örneklerin sunulması, ilgililere uygulama kolaylığı sağlayacaktır. Prof. Dr. Cahit Kavcar, eserin alandaki ayrıcı özelliğini kitabın arka yüzünde yer alan şu sözleri ile özetlemektedir: "Prof. Dr. Sedat Sever, *Sanatsal Uyarınlarla Dil Öğretimi*'ndeki yazılarında dilsel, görsel, işitsel birer uyarın olarak karikatürün, kısa filmin, resmin, müziğin, eğitim ortamını çok uyarınlı niteliğe dönüştüren işlevlerini tartışıyor. Bu yönüyle kitap, uyarın zenginliğini örneklemesi bakımından alanı için ayrı bir özellik gösteriyor. Ülkemizdeki dil ve edebiyat öğretiminin sorunlarını ve çözüm önerilerini irdeleyen yazılarıyla çağdaş bir öğretimin de ipuçlarını sunuyor."

KAYNAKÇA

- Ağrelim Turhan, H. (2016). Çok uyarınlı ortamlarının öğrencilerin anlama ve yazılı anlatım becerilerine etkisi. *Dil Eğitimi ve Araştırmaları Dergisi*, 2 (3), 16-50.
- Demirel, Ö. (1999). *Öğretme sanatı*. Ankara: Pegem Akademi yayıncılık
- Göçer, A. ve Akgül, O. (2018). Türkçe eğitiminde karikatür kullanımı ve eğitsel değeri. *Dil Eğitimi ve Araştırmaları Dergisi*, 4 (2), 86-100.
- Özdoğan, B. (2014). *Çocuk ve oyun-çocuğa oyunla yardım* (6. Baskı). Ankara: Anı yayıncılık
- Sever, S. (2018). *Sanatsal uyarınlarla dil öğretimi*. Ankara: Tudem yayıncılık
- Şişman M., Güleş H. ve Dönmez A. (2010). Demokratik bir okul kültürü için yeterlilikler çerçevesi. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3 (1), 167-182.